

ارتش

در دفاع مقدس (سال دوم)

آفند مقابل - شکست متجاوز

جلد اول

کتاب و تدوین:

گروه مؤلفان (فرماندهان)

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۳۹۹

سرشناسه	حسنی سعدی، حسین، ۱۳۲۰، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور	ارتش در دفاع مقدس (سال دوم): آفند متقابل - شکست متجاوز / گردآوری و تدوین گروه مؤلفان (فرماندهان)؛ ویراستار وحید سجادی
مشخصات نشر	تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری	۲ ج: مصور.
شابک	دوره: ۱-۸۴-۶۷۸-۶۲۲-۹۷۸ ج. ۱: ۸-۸۵-۶۷۸-۶۲۲-۹۷۸ ج. ۲: ۵-۸۶-۶۷۸-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	ایران. ارتش. نیروی زمینی
موضوع	Iran. Artesh. Niruye Zamini
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ - ارتش
موضوع	Iran-Iraq War, 1980-1988 - *Army
موضوع	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ - نبردها
موضوع	Iran-Iraq War, 1980-1988 - Campaigns
شناسه افزوده	ایران. ارتش. دانشگاه فرماندهی و ستاد. انتشارات دافوس
شناسه افزوده	Iran. Army. Command & Staff University. Dafoos Publisher
رده بندی کتب	DSR۱۶۰۶
رده بندی دیویی	۹۵۵/۰۸۴۳
شماره کتابشناسی ملی	۱۲۰۸۴۱

عنوان: ارتش در دفاع مقدس (سال دوم) - آفند متقابل - شکست متجاوز - جلد اول

تدوین: سرلشکر حسین حسینی، سعدی، گروه مؤلفان

ویراستار: وحید سجادی اصیل

ناظر چاپ: حمید همت

طرح روی جلد: علیرضا قانع

صفحه آرایشی: میلاد فرهادی

ناشر: انتشارات دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۶۷۷ ص

تاریخ نشر: ۱۳۹۹

نوبت چاپ: اول

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۱۲۰،۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۷۰۴۸۶؛ ۰۲۱-۶۶۴۱۴۱۹۱

www.dafoosaja.ac.ir

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفین می باشد.

کلیه حقوق این کتاب برای دافوس آجا محفوظ است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است)

فهرست مطالب

انگیزه تدوین کتاب	۱۱
پیشگفتار	۱۷
فصل یکم: کلیات	۲۷
بخش ۱: مروری بر سال اول جنگ	۲۸
بخش ۲: گسترش نیروهای خودی، دشمن و نیروهای ضدانقلاب	۳۴
بخش ۳: عملکرد سامانه اطلاعاتی ارتش ایران و توسعه ارتش عراق	۳۹
بخش ۴: عملکرد اداره سیاسی ایدئولوژیک ارتش	۴۴
بخش ۵: اقدامات سازمان ملل متحد در سال دوم	۵۵
فصل دوم: عملکرد نیروهای زمینی ارتش در منطقه عملیاتی جنوب	۶۵
بخش ۱: عملیات ثامن الائمه (ع)	۶۶
بخش ۲: روند تهیه طرح عملیات ثامن الائمه (ع)	۷۲
بخش ۳: شرح عملیات ثامن الائمه (ع)	۸۶
فصل سوم: عملکرد نیروی زمینی در عملیات طریق القدس (طرح کربلای ۱)	۱۱۷
بخش ۱: کلیات	۱۱۸
بخش ۲: طرح ریزی عملیات طریق القدس	۱۳۱
بخش ۳: شرح عملیات طریق القدس	۱۶۶
بخش ۴: آفند عراق و پدافند خودی در تنگ چزابه	۲۰۰
بخش ۵: تجزیه و تحلیل عملیات طریق القدس	۲۰۷
فصل چهارم: عملکرد نیروی زمینی در عملیات فتح المبین (طرح کربلای ۲)	۲۱۷
بخش ۱: کلیات	۲۱۸
بخش ۲: طرح ریزی عملیات فتح المبین (کربلای ۲)	۲۳۱
بخش ۳: فرماندهی در قرارگاه‌ها و نیروهای ادغامی	۲۴۴
بخش ۴: مرحله اول عملیات فتح المبین	۲۶۲
بخش ۵: مرحله دوم عملیات فتح المبین (۱۳۶۱/۱/۴)	۲۸۱

بخش ۶: مرحله‌ی سوم عملیات فتح‌المبین (۱۳۶۱/۱/۷).....	۲۹۰
بخش ۷: پایان عملیات فتح‌المبین.....	۳۰۵
بخش ۸: تجزیه و تحلیل عملیات فتح‌المبین.....	۳۱۵

فصل پنجم: عملکرد نیروی زمینی در عملیات بیت‌المقدس (فتح خرمشهر)..... ۳۶۱

بخش ۱: کلیات.....	۳۶۲
بخش ۲: طرح‌ریزی مشروح.....	۳۸۶
بخش ۳: نیروهای خودی در عملیات بیت‌المقدس.....	۴۰۷
بخش ۴: استعداد و گسترش دشمن.....	۴۲۵
بخش ۵: تهیه و آمادگی اجرای عملیات.....	۴۳۹
بخش ۶: اجرای مرحله‌ی دوم عملیات بیت‌المقدس.....	۴۸۲
بخش ۷: مرحله‌ی سوم عملیات (پیش به سوی خرمشهر).....	۵۰۰
بخش ۸: تجزیه و تحلیل عملیات بیت‌المقدس.....	۵۵۰

فصل ششم: عملکرد نیروی زمینی در عملیات رمضان (طرح عملیات کربلای ۴).... ۶۰۱

بخش ۱: نبرد در شرق بصره (عملیات صاعقه).....	۶۰۲
بخش ۲: طرح‌ریزی و اجرای عملیات کربلای ۴.....	۶۱۵
بخش ۳: تحلیل عملیات رمضان.....	۶۴۴

پیشگفتار

پدیده جنگ، از ابتدایی‌ترین مراحل آفرینش زندگی همواره با انسان‌ها بوده است. بشر نمی‌تواند این بلای خانمان‌سوز را از زندگی خود دور کند.

امروزه از طریق دانش ستیزه‌شناسی، ژئوپولتیک و به کارگیری ژئواستراتژیک و... نقاط بحران خیز جهان مشخص و شناسایی می‌گردند. مؤسسات تحقیقاتی، متخصصین سیاسی، روابط بین‌المللی، جامعه‌شناسان، اقتصاددانان، جغرافی‌دانان و مورخین به شناسایی علل و عوامل اختلافات می‌پردازند و پدیده جنگ همچنان راه تکامل خود را ادامه می‌دهد؛ تا این که سیاست‌داران قدرت‌های بین‌المللی برای حفظ و برتری خود و تحمیل سیاست‌های منفعت‌طلبانه و قدرت‌طلبانه خود با سوءاستفاده از این اطلاعات، به روش‌های مختلف سعی در برهم زدن تعادل روابط بین این نقاط آشوب خیز و بحرانی می‌نمایند تا تسلیحات نظامی خود را به روش‌های مختلف در مجامع بین‌المللی و در نشست‌های سیاسی به طرفین متخاصم پیشنهاد دهند و توصیه به صبر و خویشتن‌داری نموده و اشک تمساح برای مردم دو طرف می‌ریزند و...

جنگ عبارت است از جدال بین دو دولت از طریق نیروی نظامی و قوای مسلح با هدف غلبه و تفوق بر یکدیگر و اعمال شرایط دلخواه طرف بر طرف دیگر (وردوس)^۱.

همچنین وردوس، جنگ را جدالی مسلحانه بین دولت‌ها بقا می‌کند که در طی آن کلیه روابط صلح‌آمیز و مسالمت‌بار به حالت تعلیق و وقفه درآمده است.

جنگ عبارت است از مجموعه‌ای از اقدامات و عملیات مسلحانه به منظور آمیز که در چارچوب مناسبات کشورها رخ داده و موجب برقراری اصول و قواعد خاصی در مناسبات بین کشورها می‌شود.

بسیاری دیگر از تعاریف و تعبیر و تفاسیر از جنگ مطرح می‌باشد. بیان تعریف و تعبیر از جنگ در پیشگفتار با این انگیزه است که مخاطبین با مطالعه و مقایسه این تعاریف و

تعبیر با آنچه که در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران (دفاع مقدس) رخ داده، است دریابند که آغاز این پدیده برای ما از هر زاویه و با هر رویکردی که مورد تحلیل قرارگیرد، با اکثر آنچه که تاکنون در جنگ‌های معاصر و حتی قبل از آن رخ داده، در این جنگ نیز عینیت داشته و دارد.

انواع جنگ‌ها (آفندی - پدافندی)، اقسام جنگ‌ها (منظم، نامنظم و...) و دیگر انواع و اقسام جنگ‌ها (شیمیایی، چریکی، مردمی، همه‌جانبه، هوایی، دریایی و...) و از نگاه و زاویه‌ای دیگر جنگ خارجی، جنگ داخلی، الکترونیک، نرم، سخت، فرسایشی و...، کلاسک، جنگ سرد، اطلاعاتی، روانی، جنایت جنگی، اقتصادی، فضایی، غیرمتعارف، تمام‌عیار و...

همچنین انواع اقسام شگردهای سیاسی - اقتصادی، تبلیغاتی، روانی و... که برای جنگ افروزی لازم است در جنگ ۸ ساله ما که از طولانی‌ترین جنگ‌های معاصر می‌باشد، اعمال و اجرا گردید.

حتی در مقطعی قبل از آن از جنگ و بعد از پایان جنگ، حالت «نه جنگ نه صلح» که بین جمهوری اسلامی ایران و عراق صورت گرفت، بحث و تحلیل جداگانه‌ای را می‌طلبد و در نهایت هم منظور و هدف اصلی از جنگ، به صورت عمده و روشن در دفاع مقدس وجود داشت که در ابعاد کشورگشایی، دفاع مشروع، تضمین امنیت ملی و منافع ملی و... که با انگیزه‌های خصمانه و با اتخاذ اقدامات و عملیات نظامی صورت می‌شود، در این مقطع تاریخی و حساس رخ داده و اثرات، تبعات و پیامدهای خاص خود را برای هر دو کشور و در ابعادی خاص برای کشورهای منطقه و فرامنطقه به بار آورد.

گروه تحلیل نقش و عملکرد ارتش ج.ا.ا، در دفاع مقدس با رویکرد نظامی و تخصصی، علل، بهانه‌ها، رویدادها و تصمیمات متخذه در اداره امور جنگ (چگونگی، چرایی و چیستی) را مورد بررسی و مطالعه قرار داده و منصفانه، تدوین و تحلیل کرده تا بتواند از ثمرات و برکات آن در نگارش تاریخ، تحلیل تاریخ، بهره‌برداری و استفاده در تاریخ نظامی و دانش نظامی و کاربرد آن‌ها در مباحث مختلف مورد نیاز دفاع ملی در راستای برقراری

تأمین امنیت نظامی و امنیت ملی برای حصول به اهداف منافع ملی و آرمان‌های مقدس نظام جمهوری اسلامی ایران، بهره‌برداری‌های لازم به عمل آید.

قطعاً، ابعاد، حوزه‌ها، زمینه‌ها و انواع و اقسام و... موارد بسیار زیاد و متنوع می‌باشد که پاسخ‌گویی به تمام پرسش‌های مرتبط، بسیار سخت و مشکل و نیازمند داشتن دانش و تخصص‌های خاص هر حوزه در امور سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، جامعه‌شناسی، نظامی و دفاعی، ژئواستراتژی و... بوده که این هیئت (گروه) عمدتاً در بُعد نظامی، آن‌هم در محدودی ارتش جمهوری اسلامی ایران، وارد شده و فعالیت‌های خود را به آن معطوف داشته است.

ارتش برای ایفای نقش ذاتی و قانونی خود نیازمند وجود شرایط و زیرساخت‌هایی است که بتواند به وسیله آن، زیرساخت‌ها، اقدامات قانونی و منطقی خود شامل حفظ استقلال، تمامیت ارضی، تأمین امنیت داخلی که لازمه تحقق امنیت ملی جامعه می‌شود، اقدامات لازم را به عمل آورد.

بررسی وقایع، حوادث و رویدادها، منقطع از این، مبین این واقعیت انکارناپذیر است که به رغم برهم خوردن بعضی معادلات اساسی، ارتش در بعد از پیروزی انقلاب، به ویژه در سال‌های ۱۳۵۷ و ۱۳۵۸ و نیمه اول سال ۱۳۵۹ در آیه تلاش‌ها و فعالیت‌های انجام شده خود و حمایت‌های ارزشمند حضرت امام (ره) و حضرات عالی‌رتبه خامنه‌ای و انقلابیون واقعی که وجود ارتش را به ویژه در آن مقاطع حساس و تاریخی - سبب‌بناپذیر می‌دانستند، روح تازه‌ای در کالبد توانمند ارتش دمیده شد.

ارتش با تقویت ابعاد معنوی و از جمله سروسامان دادن به زیرساخت‌های خود، آموزش‌های نظامی و عقیدتی و جذب کارکنان پایور و وظیفه نسبت به سازمان‌دهی منسجم مورد نیاز، اقدامات خوبی به عمل آورده و ضمن طرح‌ریزی‌های لازم و پیاده کردن برنامه‌های لازم در حوزه نیروی انسانی، توانست اصلی‌ترین رکن موجودیت سازمانی یعنی کلیه منابع راهبردی و از آن جمله نیروی انسانی خود را در حد قابل قبول به ایفای نقش و ادای تکالیف و وظایف برای انجام مأموریت‌ها و رسالت‌های بردوش، بر عهده گرفته

و پاسخ‌گوی واقعی نیازهای امنیتی و دفاعی در آن زمان گردد.

در آن زمان، ارگان‌های مخالف داخلی و خارجی، هر چه سریع‌تر به دنبال ایجاد وضعیت‌های مورد نیاز خود بودند. به عبارتی می‌توان گفت که به صورت نانوشتی اما احساس تکلیفی، نه تنها از مأموریت‌های ارتش چیزی کاسته نشد؛ بلکه وظایف جدیدی که ناشی از خلاء وجودی یا خلاء انجام وظایف بعضی سازمان‌ها از جمله امنیتی، اطلاعاتی، قضایی و دولتی که مسئول تأمین تدارکاتی خاص برای ادامه مأموریت‌ها بودند را رأساً و به رغم تمامی کمبودها و کاستی‌ها به عهده گرفت.

با افتخار، پس از ارتش بعد از اعتقاد به حاکمیت الله در همه کائنات و مکنونات، مردم کشور را بهترین قاضی و بازرس می‌داند و خواهد دانست، زیرا بدنه اصلی ارتش را مردم تشکیل داده و آن‌ها هستند که ناظر بر اعمال و رفتار و رویکردها و عملکردهای ارتش خود در همه زمینه‌ها می‌باشند و در جامعه‌شناسی سیاسی بحث «مردم می‌فهمند» با همین ادعاست، ارتش و ارتشیان هر عمل را با نام و یاد خدا آغاز و برای رضای خاطر او انجام و مزد و پاداش را هم از او می‌طلبند. لذا با این تفکر، نگاه، رویکرد و جهت‌گیری به عملکرد ارتش در سال اول جنگ پرداخته می‌شود. به امید آن که مقبول ذات اقدس احدیت واقع شود.

روند پیوستن ارتش به انقلاب

ناگفته‌های فراوانی وجود دارد که اکثر جنبه‌های آن در کتاب ۳۰ ماهه (از انقلاب تا جنگ تحمیلی) تشریح شده است. اما این واقعیت باید گفته شود که ارتش چرا به انقلاب پیوست و چگونه توانست صرف‌نظر از چالش‌ها، مشکلات و موانعی که در سر راه ارتش قرار گرفته یا قرار داشتند به مسیر اصلی تغییر و تحولات مورد نیاز ارتشی برای نظام نوپای جمهوری اسلامی تبدیل شود.

از ویژگی‌های ذاتی و درونی ارتش، از دکترین ارتش، ساختار و سازمان، نظم و انضباط، آموزش‌ها و از همه مهم‌تر، فرهنگ ذاتی یا شاید هم فرهنگ سازمانی ارتش‌ها به ما هو

ارتش می‌باشد. گرداننده اصلی این تغییر و تحولات و در ادامه آن توسعه و پیشرفت ارتش در فضای موجود و جو حاکم با چنان سرعت و شتابی محقق گردید که ارتش توانست بعد از یک ماه به تغییرات موردنیاز تن داده و تحولات لازم برای همراهی و همگامی با سایر نهادهای سیاسی و اقتصادی و فرهنگی اجتماعی نظام حاکم بر کشور، رسالت و مأموریت‌های ذاتی خود را به شایستگی انجام و تمام دسائس و حیل‌هایی که دشمنان قسم‌خورده نظام برای انحلال ارتش و در نهایت خلع سلاح نظام جمهوری اسلامی داشتند، جلوگیری و خنثی کنند.

باید گفت که این مورد، اصلی‌ترین اقدام ارتش برای تبدیل‌شدن به ارتش نوین جمهوری اسلامی ایران بود که در کمترین زمان ممکن و با عشق و علاقه و ایثار و ازخودگذشتگی‌هایی که تشریح آن اقدامات در حافظه تاریخ کشور و در ذهن ملت شریف ایران به ودیعه گذاشته است.

قطعاً منتی بر مردم مسلمان و شریف ایران متصور نمی‌باشد اگر گفته شود همین ارتش نوپا در سال ۱۳۵۸ در تأمین امنیت داخلی و اکثر قریب به اتفاق استان‌های مرزی و حتی در تهران و دیگر استان‌ها، در عین ناباوری و در شرایط و با کمترین منابع و امکانات و پشتیبانی‌های لازم توانست آن را به ارمغان آورد.

در حوزه تأمین امنیت خارجی نیز که ارتش، به رزمه کمربندها و کاستی‌های فراوانی در ساختار، سازمان و محرک‌های حمایتی و انگیزشی، توانست به لطف دکترین و راهبرد نظامی خود و با روحیه رزمی و حمیت ناشی از روحیه رزم‌آوری و شناختی که از قبل در مورد دشمن بعثی (با توجه به درگیری‌های قبل از انقلاب) داشت به سرعت تجهیزات، تسلیحات، آموزش‌ها و تمریناتی که در عمق وجود ارتش بود، تنها حداقل ظرف شش روز دشمن را در اکثر مناطق اشغالی "متوقف" کرده و طرح‌های لازم را برای "تثبیت، بیرون راندن و تنبیه در خاک خودش" تهیه و اجرا کند.

تشریح بیشتر این عوامل از جنبه‌های گوناگون به همراه سازماندهی، آموزش، همکاری و کمک‌های لازم لجستیکی، تجهیزاتی، تسلیحاتی و مهماتی و... که برای سایر نیروهای

نظامی مسلح و نیروهای داوطلب مردمی انجام می‌داد، به گونه و شیوه‌ای بود که حتی اگر یگان‌های ارتش به تجهیزات و تسلیحات و حتی آموزش‌هایی نیازمند بودند، اولویت واگذاری و اقدام به آن‌ها داده می‌شد. روح اخوت، وحدت، همدلی، انسجام و همکاری و دیگر عوامل موردنیاز برای هماهنگی در اقدام مقابل دشمنان داخلی و خارجی که نیاز اصلی آن دوران بود، خدشه‌دار نشود.

قطعاً آن‌ها این گذشت‌ها و تلاش‌ها و همکاری‌ها و... را در ذهن سازمان خود ثبت و ضبط دارند و در کتاب‌های سال‌های دور نیز حسب مورد یادآوری‌هایی خواهد داشت.

گروه تحلیل نقش و عملکرد ارتش جمهوری اسلامی ایران

در انقلاب و هشت سال دفاع مقدس